

fet que Vallès redacti en aquests termes tan tardanament és una mostra més que qui condueix vers la innovació no és ell sinó Carner.

- 243- Joseph CARNER, Un "loco" del sigle XVII, "La Renaissance" (6-VIII-1902). L'article no és recollit en el volum II dels Escrits inèdits..., (op. cit.) de Loreto Busquets. Vid. l'edició del text a Jaume AULET, Els textos primerencs de Josep Carner. Un petit complement, art. cit.
- 244- Un tercer aspecte seria la importància que es concedeix al segle XIX en general i a la institució dels Jocs Florals en particular, però les repercussions consegüents són més palpables durant 1903 i 1904. Una cosa semblant passa amb l'interès pel món medieval, que en Torras és la clau per a la restauració de l'ordre social tradicional que l'evolució de la història ha tragiversat i que en Carner no assoleix un nivell tan clarament reaccionari. "Plautus" es limita a la reivindicació de Ramon Llull i a la redescoberta dels valors medievals, més des d'una òptica general vuitcentista que no des de les propostes específiques del bisbe.
- 245- TORRAS, La tradició..., op. cit., p.83. La seva xerrada a l'Acadèmia Catalanista de la Congregació Mariana de 8 de gener de 1896 ja és dedicada a l'antagonisme entre el cosmopolitisme i la forma regional.
- 246- Vid. especialment La belleza en la vida social (1896), dins Obres completes, op. cit., volum XV, ps.261-287.
- 247- "PLAUTUS" [CARNER], A l'aguayt (crònica literària), "Montserrat", núm.18 (juny 1901), p.102. En altres moments personalitza les crítiques a aquests

"tres o quatre qu. han estat a París" a propòsit de Jaume Brossa i de Joan Pérez Jorba (Ibid., núm.27, març 1902, p.48).

248- Ibid., núm.26 (febrer 1902), p.30. També aquí hi ha coincidència amb Pijoan (vid. L'individualisme artístich, art. cit.).

249- Fins al punt que un dels grans progressos assolits ha estat -diu sarcàsticament- haver aconseguit que les dones de la vida vinguin directament de París (ibid.).

250- Joan ALZINA Y MELIS, Quelcom sobre els glosadors..., art. cit., p.128. Torras i Bages aborda el tema gairebé amb idèntiques paraules (La tradició..., op. cit., p.71):

"Hi ha una tal relació i [l'art] rep del lloc, de la raça una influència tan essencial, que bé es pot afirmar, particularment en la poesia, que tan sols guanya constant acceptació i obté l'amor dels homes aquella que pot caracteritzar-se pel poble que l'ha produïda."

Les intervencions sobre folklore d'Alzina a l'Acadèmia Catalanista de la Congregació queden en la mateixa línia.

251- Identificació romàntica, si es vol, però també pròpia del pensament de Torras i Bages, que a La tradició catalana afirma que "d'entre tots els vincles socials, treta la religió, la llengua és el que estreny més fort. (...) D'aquí que sia aquest un element de que no deu oblidar-se qui vulgui influir sobre el poble" (TORRAS, La tradició..., op. cit., p.42). És un tema que ocupa força els congregants en les sessions de l'Acadèmia Catalanista i té com a protagonistes alguns membres de la colla (Rafael Masó i Emili Vallès). També Carner parteix d'aquesta

identificació en la valoració que fa del diccionari de mossèn Alcover en les seves cròniques a "Montserrat" (A l'aguayt..., art. cit., núm.23, novembre 1901, ps.178-179).

- 252- Cal tenir en compte que, com afirma Borja de Riquer, les Bases de Manresa i les directrius de la Unió Catalanista foren "el resultat del predomini en el si del moviment catalanista dels anys 90 d'una intelligentsia profundament conservadora, amb preferències per una societat tradicionalista, pairal i catòlica" (RIQUER, Lliga Regionalista..., op. cit., p.48), característiques que no varien substancialment després de la sortida dels seguidors de Prat de la Riba.
- 253- Vid. l'anàlisi històrica que en fa Borja de Riquer a ibid., especialment ps.73-132; l'apartat que hi dedica Isidre MOLAS, La Unió Catalanista, dins Lliga Catalana, volum I, Barcelona, Edicions 62, 1972, ps.27-36; els articles programàtics de "La Renaixensa" sota el títol de La "Unió Catalanista". Sa constitució. Sos organismes. Sas tasques. Sos fins. "La Renaixensa" (24-VIII / 31-VIII / 7-IX / 14-IX-1902); i el número extraordinari d'"El Gall" dedicat a la història de l'organització, que recopila les conclusions de les diverses assemblees ("El Gall", núm.16, 19-X-1912).
- 254- El 1904, el mateix any que es produeix l'expulsió de la gent de la revista "La Devantera", símptoma de crisi interna, integren la Unió Catalanista cinquanta-quatre associacions, dotze agrupacions i onze periòdics catalanistes, però existeixen ja com a mínim vint-i-un periòdics i trenta-cinc associacions catalanistes que se'n mantenen al marge, cosa que

vol dir que no exerceix la missió unificadora per a la qual havia estat creada (vid. "El Poble Català", núm.1, 12-XI-1904, p.2).

- 255- Tanta prodigalitat fa pensar que té alguna mena de relació amb l'Agrupació de Propaganda Catalanista, depenent de la Unió Catalanista, que "se dedica a desvetllar la consciència catalana" ("La Renaixensa", 17-IX-1901) i que és l'organitzadora d'alguns d'aquests mítings.
- 256- Hi pronuncia un discurs i llança un brindis "per la regeneració de la pàtria catalana" en l'àpat posterior (vid. "La Nació Catalana", núm.19, 15-XII-1898).
- 257- L'article de "Sanch Nova" és en el núm.58 (3-VIII-1901), ps.467-469. Entre els escrits a "Montserrat" destaca Las elecciones el desembre de 1901. La referència al número monogràfic de "Gent Nova" és a "La Renaixensa" (15-VIII-1901).
- 258- Emili Vallès és un dels crítics musicals de la Barcelona del moment. Ja amb anterioritat utilitza les mateixes inicials a "La Nació Catalana", també per a ressenyes d'aquest tema. L'atribució, en ambdós casos, és inqüestionable.
- 259- Concretament el d'agost de 1899 a Tiana.
- 260- El 22 de juny de 1901 hi comenta Evolución universal de la ciencia de Josep Fola i Igúrbide.
- 261- "La Renaixensa" (10-II-1901).
- 262- El primer número de "La Nació Catalana" apareix el 15 de març de 1898 i és la continuació de "Lo Regionalista", del qual havien sortit quaranta-tres números entre 1895 i 1898. En aquest cas el canvi de nom respon a un major extremisme polític de l'entitat promotora. Entre 1903 i 1906 s'anomena "La

- Devantera", ara sí per qüestions de censura, i entre 1906 i 1907 reapareix com a "La Nació Catalana".
- 263- Si no abraça també 1901 és perquè la revista pateix un llarg període de suspensió durant aquest any per problemes amb l'autoritat.
- 264- Tot i així, alguns d'aquests articles esdevenen veritables pamflets polítics. Com Las instituciones corals de Catalunya, "La Nació Catalana", núm.35 (15-VIII-1899), p.4, que és una lloança patriòtica de l'Orfeó Català i de la Societat Coral Catalunya Nova i acaba amb un "*Visca Catalunya!*".
- 265- és coneguda l'animadversió que existia en determinats cercles patriòtics envers Els Segadors com a himne nacional per considerar que no acomplia els requisits necessaris ni musicalment ni literàriament. Les bases del concurs publiquen el juny de 1899 (Als poetes catalans, "La Nació Catalana", núm.31, 15-juny-1899, p.1) i entre els membres del jurat hi ha gent com Enric Morera o Lluís Marsans. Vallès n'és el secretari. El finançament del premi per al guanyador és per donació popular i, significativament, qui encapçala la llista de subscriptors és el propi Vallès, amb una aportació prou meritòria de dues pessetes i cinquanta cèntims. Al final, però, el premi és declarat desert. Una mostra més del fracàs d'aquests intents de substitució.
- 266- Signat amb el pseudònim "Simon Brunet". Emili Vallès és dels pocs col.laboradors assidus que generalment no s'amaguen darrera de pseudònims o inicials.
- 267- Dels nombrosos articles de tema musical destaca la preferència per les activitats de Lluís Millet i l'Orfeó Català ("*una de las instituciones que derre-rament més han contribuït a l'esplendor artístich*").

- de nostra estimada pàtria*"; E.V., Orfeó Català. Concert del dia 20 de mars, "La Nació Catalana", núm. 26, 31-III-1899, p.3), o d'Enric Morera i Catalunya Nova. En aquest sentit *vid. supra*, nota 264. De tema educatiu *vid. Col·legi de sant Jordi*, "La Nació Catalana", núm.33 (15-VII-1899), p.4.
- 268- "La Nació Catalana", núm.27 (15-IV-1899), p.3. És l'únic text literari seu que hi ha documentat.
- 269- Com a màxim, una simple referència a la seva gramàtica de 1904, el "*trevall de l'amich Vallès*", ressenya signada per A.S. a "La Devantera", núm.40 (30-IX-1904), p.4.
- 270- Ja només hi publica un article sobre el Congrés Internacional de la Llengua Catalana, purament divulgatiu: Emili VALLÈS, Per què fem lo Congrés, "La Nació Catalana", núm.81 (15-X-1906), p.1.
- 271- Per exemple, en la seva intervenció en el míting de Santa Coloma de Gramenet de gener de 1902, "*explicà ls orígens històrics y fonaments d'altra mena de catalanisme, que, segons digué, no és altra cosa que l'estat de protesta dels ultratjes inferits en tot temps per l'estat espanyol a Catalunya, enfront de l'activitat mantinguda d'aquesta en pro de l'afirmació de la pròpia personalitat*" ("MAX", Aplech catalanista a Santa Coloma de Gramenet, "La Renaixensa" (8-I-1902), p.151.
- 272- És un argument que poc temps després Carner repeteix en diversos dels seus textos. Ho fa, però, variant-ne l'orientació i cenyint-se a unes formulacions polítiques més modernes.
- 273- VALLÈS, Federalisme i catalanisme..., art. cit., p.467.
- 274- Ibid., p.468.

- 275- VALLÈS, El nou ministeri, art. cit., p.2.
- 276- Ressenya publicada a "La Renaixensa" (30-I-1900). D'acord amb plantejaments així, és indiscutible la fidelitat a la Unió Catalanista "*ab quina entitat han d'ajuntar-se ls nostres esforços, perquè anant sempre al seu costat conseguirem per lo camí dret y honrat la autonomia de la pàtria catalana*" (Ibid.).
- 277- Concretament a Lo catalanisme a l'extranger. No rebutja tampoc, però, el mediterranisme: "*El català té l'amor al treball y l'energia del Nort felisment combinat ab la vivesa de l'esperit meridional*".
- 278- VALLÈS, Catalunya, art. cit., p.2. A vegades l'efusivitat condueix fins a la ironia. Com a A l'Àfrica! ("La Nació Catalana", núm.17, 15-XI-1898, p.2), article en el qual s'expressa que com que "*no tenim altre remei que buscar la regeneració de Espanya*", res millor que començar una nova aventura colonial a l'Àfrica:
- "Nosaltres també.n som partidaris de buscar lo porvenir de Espanya a l'Àfrica. Que se'n vagin a la terra dels salvatjes tots los cacichs y polítichs d'ofici de nuestra desgraciada España. (...) Conque, bon viatge, y fins la tornada... que no sigui may."*
- 279- Cosa que succeeix el 1903, quan deixa de ser "Catalanista" per esdevenir "Regionalista".
- 280- vid. Santiago i Rafael MASÓ I VALENTÍ, Tres dies de presó, "Vida", núm.3 (23-II-1902), ps.42-44; núm.4 (9-III-1902), ps.57-60; núm.7 (27-IV-1902), ps.105-107. Vid. també Joan VINYES I COMES, Memòries d'un giro-ní, Girona, 1932, p.126.
- 281- Per aquest motiu el seu poema Sol-ixent de maig de 1900 coincideix en un mateix número amb textos de militants de la Unió de la talla de Pere Aldavert, Rafael Folch i Capdevila o Josep Mª Folch i Torres.

282- És l'entitat que ajuda el 1901 a la promoció de la revista "Auba", en la llista de col.laboradors de la qual apareix el nom de Carner. Cal tenir en compte que entre els integrants de l'Agrupació Catalanista "Art i Pàtria" hi ha gent com Xavier Viura (que el 1900 és secretari del Consell Directiu, quan Rafael Nogueras Oller n'ocupa la presidència); Francesc d'A. Galí, representant de la secció de pintura durant el curs 1901-1902 i Jaume Figueras, representant de la de música durant el mateix període. A més, en una vetllada organitzada per l'entitat el febrer de 1901 als locals de l'Ateneu, Emili Vallès llegeix uns poemes de Joan Mª Guasch, cosa que fa pensar també en una certa aproximació per part seva. L'entitat, doncs, a nivell molt secundari i restringit, és un altre nucli de confluència. L'Agrupació "Aplech Catalanista", igualment adherida a la Unió, exerceix una funció semblant. La representació d'Al vapor, la primera obra de teatre de Carner publicada, s'estrena en el marc d'una vetllada organitzada per aquesta entitat.

283- Només localitzem una referència ridiculitzadora de "Plautus" contra "La Renaixensa": un lacònic "diu que «La Renaixensa»... pssst!", (A l'aguayt..., art. cit., núm.25, gener 1902, p.13), que constata el tedi i la crisi en la qual es mou el diari, però que és més producte del to faceciós de les cròniques que no d'una hipotètica animadversió. Pensem que durant 1902 Carner hi publica bastants coses. En l'article del mes següent és on presenta Maragall com a model, especialment quan "manté en peu sas més radicals afirmacions catalanistas" (Ibid., núm.26, febrer 1902, p.29). Més endavant, quan Carner queda sota

les directrius de Prat de la Riba, es veu obligat a retractar-se d'aquestes afirmacions (vid. infra., ps.527-528).

284- Vid. "La Renaixensa" (18-III-1900). La quota única -tot s'ha de dir- és només de deu cèntims. En adhesions semblants durant els anys de començaments de segle el seu nom només apareix quan no hi ha diners pel mig (homenatges, campanyes, etc.), fet que sobrevalora la decisió de 1900 envers "La Renaixensa" i "La Nació Catalana". Ni tan sols no participa en la subscripció oberta per a una corona a Jacint Verdaguer el 1902, quan entre la llista de donants que publica "La Renaixensa" durant l'octubre d'aquest any hi ha diversos dels seus companys. Ni tampoc en la subscripció popular oberta a la Lliga de Catalunya i també divulgada per "La Renaixensa" *"per a satisfer las penyoras imposadas a son digne soci y ex-president l'advocat D. Joan Mon y Bascós ab motiu de la defensa del processat Salvador Riera"* ("La Renaixensa", gener 1902). Entre els donants novament apareix molta de la gent relacionada amb Carner: Viura, Vallès, Jaume Figueras, els germans Llongueras, Francesc Galí, Llorenç Mª Alier, etc. Emili Vallès és dels que no acostuma a fallar mai. Sí que el trobem més tard, en canvi, en la llista de subscriptors per ajudar a construir la Sagrada Família (vid. "La Veu de Catalunya", 20-I-1906). La quota és de dues pessetes mensuals. És clar que el seu nom apareix junt al dels seus pares, cosa que fa pensar que són ells els qui paguen.

285- vid. supra. ps.194-195.

286- Prometeu (11-V-1902) i Roland (18-V-1902), dues de les composicions premiades en els Jocs Florals de

"L'Enderroch" de Girona; dues Glosas (21-IX-1902) premiades als jocs de Manlleu; i un fragment de Parellas (12-XI-1902), dels jocs de Barcelona. Completa el catàleg el Cant a la lluna (26-VI-1902); Pessebre (2-I-1903), inclòs després a Llibre dels poetas; i l'article Un "loco del segle XVIII" (6-VIII-1902).

- 287- En aquesta catalogació deixem ara de banda la parella d'articles sobre refranys que apareixen quasi simultàniament en ambdós diaris el 1899 i que no són vàlids per a les deduccions perquè responen a una altra conjuntura (vid. supra., capítol 1, nota 45).
- 288- Durant 1903 i començaments de 1904, que són les dates en què la dualitat encara és possible, hi publica l'article Jochs Florals del segle XII (11-X-1903) i la narració Pròlech. Pel gat (28-II-1904) de Deu rondalles de Jesús infant. Amb posterioritat ja només li reproduïen alguns dels sonets de Corones (8-V-1905) en el número dedicat als Jocs Florals de Barcelona d'aquell any. No els queda altre remei perquè són els poemes que s'enduen la viola.
- 289- J. C. y P., [CARNER], Renaixensa, "La Nació Catalana", núm.24 (28-II-1899), p.3. L'atribució és indiscutible. Hi ha també alguns textos signats amb les inicials S.B.M. que podrien fer pensar en Bofill i Mates, però en aquest cas la hipòtesi és més arriscada.
- 290- Prempsa, "Catalunya", núm.13 (15-VII-1903), p.47.
- 291- Sobre Vayreda vid. Josep GASSIOT Y MAGRET, Marian Vayreda, "Catalunya", núm.3 (15-II-1903), ps.97-99. Cal tenir en compte que Gassiot havia estat fins llavors un dels principals activistes de la Unió Catalanista a Olot a través de l'Agrupació Regiona-

- lista de la comarca. Pel que fa a Franquesa i Gomis vid. Jaume BOFILL Y MATAS, En Joseph Franquesa y Gomis, "Catalunya", núm.9 (15-V-1903), p.389. De la mort de Frederic Renyé se'n parla en un article extret de "La Renaixensa" i incorporat a la secció Prempsa, "Catalunya", núm.10 (30-V-1903), p.478.
- 292- Prempsa, "Catalunya", núm.4 (28-II-1903), p.185. Li reproduueixen un article de "La Renaixensa" titulat Sobre eleccions, en el qual es posen de manifest els principis polítics de la Unió Catalanista (ibid., ps.185-186).
- 293- En la secció de Prempsa del núm.1 (15-I-1903), ps.37-39, s'edita la circular de la junta permanent de la Unió publicada a "La Renaixensa" en vistes a les eleccions properes. En la presentació prèvia se'l qualifica d'"*importantíssim document (...) que creyem marca una orientació molt interessant*" (p.37). A la secció de Prempsa del núm.6 (31-III-1903), ps.286-287 es reproduueix, també de "La Renaixensa", la ressenya del darrer consell extraordinari. I en el número següent (15-IV-1903, ps.325-328) es divulga el manifest redactat per la Unió amb motiu de les reformes del notariat.
- 294- Emili VALLÈS, El Congrés Universitari Català, art. cit., p.126.
- 295- Emili VALLÈS, Aixeca't, y camina, "Catalunya", núm. 11 (15-VI-1903), ps.481-484. El to que hi empra no és ni de bon tros el dels seus articles a "La Nació Catalana". Es limita a una lloança a la força de Catalunya per renéixer de les cendres. Sense atacs ni referències concretes. A la secció de Prempsa del mateix número reproduueixen de "La Renaixensa" la ressenya d'aquests mateixos actes.

- 296- Josep CARNER, Converses de N'Olaguer Recó, "Catalunya", núm.37 (15-I-1905), ps.5-9 (vid. infra., ps.629-630).
- 297- Loreto Busquets, quan parla dels articles en aquestes dues revistes, estableix el fonament per a la lectura. Segons ella, les cròniques de "Plautus" *"interessen per la formulació de les opinions estètiques de Carner i, sobretot, per la coherència i continuïtat d'allò que anys a venir, ha estat la seva orientació cultural i literària"* (BUSQUETS, pròleg a Escrits inèdits..., op. cit., volum I, p.55). No és tan segur, però, que siguin obra d'un "àrbitre imparcial" (ibid., volum II, p.19) que valora la mediocritat del panorama literari català de forma distanciada. Carner pren partit, amb uns criteris encara no del tot definits però suficientment prefigurats. D'aquí la polèmica que les cròniques motiven. Per altre cantó, els articles a "Universitat Catalana" són vistos com a *"compendi de les seves teories estètiques (...) i una presa de posició enfront dels diversos corrents i concepcions literàries d'aquells anys"* (ibid., volum I, ps.57-58). No fins al punt de parlar d'una etapa modernista, perquè l'entremesclament amb altres trets que no són propis del moviment obliguen més aviat a limitar un període de definició o transició.
- 298- Tothom està d'acord a afirmar la font simbolista de Trista i Llàntia que s'apaga, dues de les peces teatrals. Diversos estudiosos, a més, assenyalen el canvi estètic d'aquests moments. Loreto Busquets constata una millora cap a 1902 tant dels textos dispersos com dels inèdits (ibid., p.52) i la barreja de poemes llargs i descriptius amb altres de nous,

més curts i lírics (*ibid.*, p.24). També segons ella, la concreció definitiva del canvi s'esdevé el 1903, amb Primavera a ciutat (*ibid.*, p.39). Per la seva banda, Osvald Cardona, veu el canvi estètic a Parellas (1902) (CARDONA, El temps de Josep Carner, *op. cit.*, p.24). Coincideix així amb les apreciacions *in situ* fetes per Joan Maragall en comentar a "Diario de Barcelona" el volum dels Jocs Florals de Barcelona d'aquell any (Joan MARAGALL, "Jocs Florals" de 1902, dins Obres completes, volum II, Barcelona, Ed.Selecta, 1961, ps.200-201). Potser Parellas, però, no és el poema més representatiu. És clar que Cardona -i menys Maragall- no disposa en el moment de redactar el seu llibre de l'aportació de textos feta per Loreto Busquets, per la qual cosa li és impossible filar prim.

299- "PLAUTUS", A l'aguayt..., *art. cit.*, núm.16 (abril 1901), p.65.

300- Aquesta "oficialitat" es constata encara més des del moment que el crític d'art de la revista, sotmès als mateixos canons, en una de les seves ressenyes, no més dos mesos després, fa un raonament semblant aplicant-lo al cas concret de Ramon Casas (Jordi FRANCH, Crònica d'art, "Montserrat", núm.18, juny 1901, p.103):

*"L'art d'en Casas resulta fals, perquè en lloch de parlar a l'ànima, impressiona y afa-
laga tant sols els sentits. De son pinzell
sols n'ixen coses purament sensuals y per lo
mateix falses, perquè la mentida és una exa-
geració de la veritat, y la sensualitat és
una mentida, perquè és una exageració dels
sentits, qui resten desnaturalisats per ella"*

301- CARNER, A propòsit de Maeterlinck, *art. cit.*, p.84.

302- O Lletra, presentat als mateixos jocs, típica carta

d'amor en vers; i títols prou sospitosos com Cita d'amor; Tu i jo; Cullim flors ("Cullim flors, videta mia; / el bell temps és arribat (...)"; Tres dies, reflexions de l'amant que fa tres dies que està enamorat; o Amor, bon exemple de tòpic literari poc elaborat.

- 303- El llibre està enllestit el 1901, tot i que les mostres que en publica no apareixen fins a finals de 1901 a "Vida" (Flors d'hivern) i durant 1903 a "Catalunya" (De dol). Vid. l'anàlisi dels textos a Enric BOU, La poesia de Guerau de Liost..., op. cit., ps.25-29. S'hi parla, concretament, de "*romanticisme marcadament cristià*" (p.28). Observi's d'altra banda la proximitat a Tristes d'Àngel Guimerà.
- 304- és l'únic text d'aquests anys que Dolors Oller no data en la seva edició (OLLER, La poesia de Rafael Masó, op. cit.). Segurament és de 1901, tant pel to com per l'aproximació a Tardorena, una de les composicions que llegeix aquest any a la Congregació Mariana.
- 305- Masó també en publica un parell durant 1902: la complanta necrològica de Plany escrita amb motiu de la mort de Verdaguer i amb pinzellades d'exaltació patriòtica tradicionalista:

*"Flora, plora Catalunya;
i en tant t'amares de plor,
prega a Déu perquè t'ampari,
prega a Déu Nostre Senyor,
que sols un Déu pot donar-te
un bàlsam pel teu dolor,
sols un Déu pot tornà a dar-te
un Geni gran com el mort."*

(vs.49-56);

i En la primera fulla de l'àlbum d'un amic (1902), pura circumstancialitat, amb una reflexió sobre el pas del temps ajustada als tòpics vuitcentistes pel

que fa al tractament del tema.

- 306- Segons el corresponsal de "La Renaixensa" present en l'acte de lliurament dels premis (Moliné i Brasés?) a Agullas blavas "hi vibra ab extraordinària forsa la nota patriòtica, apareixent tota ella rublerta de fe i entusiasme per lo amor del terror" ("La Renaixensa", 12-XI-1902). Senyal que se'n reconeix la lleialtat al model renaixentista.
- 307- Sobre Escoltant al poeta vid. supra., capítol 1, nota 119. Amb el número de "Montserrat" als dits, es constata la diferència existent entre la poesia de Carner i les de Masó (Plany) i Bofill (Glòria al poeta! Entre els clams d'un poble). La primera supera millor que les altres dues els tòpics de la circumstància.
- 308- Pel que fa a "La Hormiga de Oro" vid. supra., ps.62-63. En les altres tres, Loreto Busquets hi localitza un total de cinc poemes:

- * San José, "El Sarrianés", núm.325 (16-III-1901).
- * El ruiseñor, "El Sarrianés", núm.364 (14-XII-1901).
- * En la mort de l'Excm. e Ilm. Dr. D. Josep Morgades "La Barretina", núm.49 (19-I-1901)
- * La mort del canari, "La Barretina", núm. 100 (10-I-1902).
- * Escoltant al poeta, "Almanaque de los Amigos del Papa" (1902), p.27.

A "El Sarrianés" ja hi havia publicat en els anys precedents. L'excepció que confirma la regla és el poema Ofèlia, aparegut en una d'aquestes publicacions marginals -"Almanach de la Barretina", per al

- 1902, p.31- i que en canvi és força interessant per deduir el grau d'influència del simbolisme francès.
- 309- Segons l'edició de Dolors Oller (op. cit.).
- 310- Sobre aquest poema vid. supra., ps.198-199.
- 311- De la informació coneguda sobre els textos llegits per Masó en les sessions de la Congregació Mariana no es pot deduir gran cosa perquè l'únic que en sabem són els títols. És cert que constitueixen un gruix considerable i que de descobrir-los la interpretació podria variar. Una bona part dels enunciats remetent al tema religiós (A Maria, Plany de Santa Eulàlia), a odes convencionals i tòpiques (La sardana), a estrofes típicament vuitcentistes (Idili, que sabem que és un romanç) o a poemes fonamentats en l'estètica romàntica (Tot sol..., Soletat y esperança). En altres casos suggereixen alguna cosa més. Sobretot si pensem que Masó és un dels divulgadors del Modernisme a la Congregació durant 1901 i que en una de les lectures d'aquest mateix any s'esmenten poemes com Nit plena, Cap al tard, Matinada i Tardorencia. Especialment dos títols de 1902: De ciutat, on s'intueix la introducció de temes urbans; i Postes de colors, que segurament té molta relació amb la sèrie que dos anys més tard publica a "Montserrat" amb el títol de Les postes simbòliques (Posta roja, Posta rosa, Posta vermella), tot i hipotètiques diferències de tractament.
- 312- Vid. supra., p.197. Pot ser que alguns d'aquests poemes es conservin en la part no catalogada de l'arxiu particular.
- 313- Sobre les dues versions d'aquest poema vid. infra., p.544.
- 314- Ho corrobora la seva imatge externa, la forma de

vestir, etc. No és la vestimenta típicament modernista, però s'hi acosta, i és suficientment inusual com per fer-se notar. Ja hi ha un cert dandisme, que és el tret més potenciat a posteriori, quan arriba a vestir "com un lord anglès" (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.44). Tots els comentaristes destaquen aquesta qüestió de la indumentària. Gaziel fa una descripció detallada de la imatge física del poeta als vint anys (GAZIEL, Records d'una altra vida. El cant primaveral de Josep Carner, dins L'obra de Josep Carner, op. cit., p.264:

"Alt, ben plantat, Carner no devia tenir encara vint anys o tot just els devia haver fets, quan sorgí -precisament del cor de la barcelona vella- amb una cara fresca, arrodonida i llisa, com una síndria de Els fruits saborosos, encara no nats: vestit de pana lleonina, el gec cordat fins dalt, una xalina blava amb pèsols blancs, que li guarnia el sotabarba, un enorme capell negre, d'ales airoses, a la manera "bohemia" o "modernista" del temps, uns guants molt clars i unes sabates de color de canari. Era un dandi-poeta d'una mena mai vista."

Aquesta mateixa aparença és la que porta Sagarra a qualificar-lo de "pallasso sublim" ja que la primera vegada que el va veure, quan Carner tenia uns dinou anys, "va presentar-se en públic vestint una caçadora de vellut d'un verd de molsa, duia una enorme corbata de llaç de les que usaven els modernistes" (SAGARRA, Memòries, op. cit., p.1036). "Els barrets i les corbates de Carner eren cèlebres", afegeix una mica més endavant (ibid., p.1079). Francesc Pujols també s'atura a comentar la singularitat del vestuari i l'enrenou que ocasiona (A. BLADÉ I DESUMVILA (ed.), Francesc Pujols per ell mateix, op. cit., ps.160-161):

"Recordo igualment que [Nonell] criticava Josep Carner perquè aquest, tot i mirar-s'hi molt, no sempre tenia un concepte clar de la veritable elegància i, de vegades, semblava extravagant com quan, per exemple, després d'haver portat dol una llarga temporada un dia va comparèixer a l'Ateneu amb un abric molt clar, gairebé blanc. Això es va comentar copiosament."

Allò que més el caracteritza és l'americana de vellut de color verd. Puig i Ferrer el descriu així a propòsit de la primera vegada que hi parla, aproximadament el 1903 (Joan PUIG I FERRETER, Camins de França, Barcelona, Ed. Proa, 1976, 2ªed., p.214):

"Jo vaig conèixer Josep Carner un migdia d'hivern a la Rambla. Anava amb un vestit de vellut de color d'oli d'olives verdes, uns quants llibres sota l'aixella i feia aquella cara alegre i dolçament mofeta d'un sol d'agost, pintat per un humorista, i lluia unes galtes de pa de ral."

El mateix Carner en una carta a Bofill de dotze d'abril de 1903 li confessa amb satisfacció que "he causat general estupefacció ab mon vestit de vellut". I en un poema inèdit tramès a Rossend Serra i Pagès el 30 de maig de 1903 s'autodefineix com a:

" (...) poeta afamado
que también era abogado.
Usaba noche y mañana
un traje entero de pana (...)"

(Jaume MEDINA, Manuel ROVIRA, (eds.), Cartes de Josep Carner a Rossend Serra i Pagès, "Reduccions", núm.29-30, febrer-juny 1986, p.65). És clar que tot respon a la seva personal voluntat d'épater. Albert Manent, més psicològic, també hi veu un "recurs per a imposar-se i desarmar la pròpia timidesa" (op. cit., p.44). No es pot negar, però, l'aproximació a una moda que, poc temps després, ell mateix ajuda a

canviar.

315- Segons consta en carta particular tramesa a Albert Manent i editada com a complement a Segimon SERRALLONGA (ed.), Les cartes entre Carner i Marià Manent per a l'edició de "Poesia" (1957), "Reduccions", núm.29-30 (febrer-juny 1986), ps.45-48. La informació és incorporada per Manent a la seva biografia, però sense identificar el personatge. Sobre Maeterlinck i Carner vid. Lily LITVAK DE KRAVZOV, Maeterlinck en Catalunya, "Revue des Langues Vivantes", XXXIV (1968), ps.184-198. La seva informació (p.196) conté algun error puntual i no va gaire més enllà de la que ofereix Ràfols (Modernisme i modernistes, op. cit.).

316- En un altre moment, recordant aquest període, se li escapa de dir que a aquest amic l'anomenen així perquè el seu primer cognom és Font. Concretament en el discurs d'homenatge a Maeterlinck llegit a la universitat belga de Gand i reproduït a "Le Flambeau" de Brussel·les, núm.7-8 (setembre-octubre 1962), ps.310-313. Albert Manent el recupera a Josep CARNER, Prosa d'exili (1939-1962), Barcelona, Edicions 62, 1985, ps.214-216:

"Bientôt, dans le début de mes études universitaires, je me comptais parmi les meilleurs amis d'un étudiant assez mûr, le doyen de notre cours. Il s'appelait Font, nom de famille assez fréquent en Catalogne; il arrivait de la Belgique, où il avait vécu pendant quelques années, et, très cultivé, il connaissait tellement vos meilleurs écrivains que nous l'appelions le Font belge." (p.214)

317- En l'enumeració de gent que des de "Catalunya" s'adhereix a una proposta de la revista per tal d'organitzar un homenatge a Maragall, el seu nom ocupa una privilegiada tercera plaça, només precedit per Car-

ner (el director) i Jaume Figueras (el patrocinador), i abans que els components de la redacció, que vénen just després. És una prova concloent de la bona relació existent (Homenatge a en Joan Maragall, "Catalunya", núm.15, 15-VIII-1903, p.135). Les seves col.laboracions a la revista són sobre temes orientals (Hafis, "Catalunya", núm.2, 30-I-1903, ps.68-71, amb una antologia del poeta persa que se suposa que és traduïda o adaptada per ell mateix) i sobre temes teatrals (La poesia y el theatre, "Catalunya", núm.6, 31-III-1903, ps.245-250). També és el traductor del sonet de Shakespeare publicat en el núm.11 (15-VI-1903), p.548. L'Ateneu Barcelonès és un altre lloc de confluència de Font i Presas amb Carner. Josep Mª de Sagarra el recorda com a personatge curiós i un xic ridícul que es passejava pels locals de la institució (SAGARRA, Memòries, op. cit., p.1149):

"Un altre home curiós era el senyor Font i Preses; feia cara de menja-capellans, duia sempre el barret fort posat i matava les hores omplint papers amb unes lletres grandioses. L'obra literària del senyor Font i Preses consistia a copiar els volums del Diari de sessions del Congrés. Ningú no sabé mai la finalitat d'aquella feina, però ell vinga copiar tot el sant dia com un desesperat."

- 318- Discrepàncies que es fan patents en l'article La poesia y el theatre, on fa una defensa del teatre com a gènere prioritari i d'Ignasi Iglésias com a exemple a seguir, autor que Carner blasma en diverses ocasions.
- 319- No només pels continus atacs del bisbe al simbolisme -els arguments de què Torras es val Carner encara podria assumir-los, ni que fos amb una altra retò-

rica-, sinó sobretot pel distanciament respecte a un rerafons romàntic vuitcentista que per a l'autor de La tradició catalana és irrenunciable (TORRAS, La tradició..., op. cit., p.72):

"L'aparició i el triomf del romanticisme és una prova eloqüentíssima i conclouent de la tesi que nosaltres sostenim sobre els avantatges de la vida regional en el conreu del sentiment estètic."

Carner s'està desempallegant del romanticisme en un moment en què Bofill i Mates escriu coses com la Verídica y singular narración de las maravillosas apreturas de un poeta extraviado en el bosque y de la subsiguiente enmienda de su criterio, llegit a l'Acadèmia de Literatura de la Congregació també el 1901, en què, segons l'acta del secretari, "*con estilo clásico y jocoso se aleccionaba con el contra-tiempo sufrido al perderse en el bosque para renegar en adelante del romanticismo y de sus aficiones poéticas*". L'exercici és pura prehistòria literària, però també mostra un distanciament respecte a l'esperit romàntic del jove protagonista perdut en el bosc de la inspiració, en el qual no troba sortida perquè no és el camí adequat literàriament parlant. I ho manifesta explícitament al final de la composició, malgrat els dubtes primicers en qüestió de gèneres: "*doy por terminada mi narración no sin confesar antes paladinamente que si en mis desvarios de mozo fui Quijote de la Poesía, ahora soy Sancho en todo y... vamos, que no estoy descontento de la prosa*". El manuscrit es conserva a l'arxiu particular. És un argument proper al de Carner, però presentat d'una forma molt menys rigorosa.

320- El text es complementa amb la traducció d'un frag-

ment de Pelléas et Mélisande. És l'única traducció publicada de l'autor belga que se li coneix, si acceptem que el Cecili Gasòliba que signa la versió de 1929 de La vida de les abelles no correspon al pseudònim de Carner sinó a un traductor de nom coincident (vid. Albert MANENT, Els pseudònims de Josep Carner, art. cit., ps.39-40). Consta, però, que com a mínim treballa en una cançó, que no arriba a publicar. En una carta a Jaume Bofill escrita el 12 de juny de 1903 des de Madrid li comunica que "*he traduhit una cansó de Maeterlinck, qu.us envio*". Al final confessa que no pot trametre-la perquè se li ha traspaperat.

321- "Joventut", núm.67 (23-V-1901), p.359. La nota és l'inici d'hostilitats en una polèmica que s'allarga uns quants anys.

322- Salvador Vilaregut, crític teatral de "Joventut" i fervent admirador del belga, respon personalment a aquest fals argument, que ell considera una provocació. A partir d'aquí la guerra és imparable. Vilaregut estalvia les bones paraules i llança una diatriba espectacular (Salvador VILAREGUT, De com Maeterlinck és viu, "Joventut", núm.136, 18-IX-1902, ps. 614-615) :

" (...)Ja li vaig dir una vegada, amich Josepet, y sens enfurismar-me gens ni mica (no n'he fet may de rebequeries. Això per vostè que, segons m'han dit, entre estrofa y estrofa encara rosega.l bergansí.), qu.havia fet una planxa y qu.en Maurici Maeterlinck era tan viu com tots els vius (Molt més que vostè, des de luego).

(...)Sempre és més agradable fer-la petar ab un Maeterlinck, ab un d'Annunzio, ab un Guimerà o ab un Maragall, que són veritables poetas, que no pas ab un gall dindi farsit de pansas com vostè, qu.ab tot y.ls seus pochos anys ja.m tragina una cabellera, un rosat de

galtas y un garbo, francament molt sospitosos.

Cregui'm, Josepet, no s'ofusqui, no me'l vulgui matar al pobre Maeterlinck, miri qu. això pot ésser una mania, y de las manias ne vénen coses pitjors!... Miri que fóra molt sensible que l'haguéssim de portar a la torre per assassi d'en Maeterlinck! és ilusió seva, espejismos de "la loca de su casa".

(...)Ja veuhen, per lo tant, que ls morts que mata. l precoz baylet, sol ple de promesas qu. apunta en el cel de la poesia catalana, gòsan tots de bona salut!

No hi ha més, Josepet: ha fet planxa doble. Consoli's guanyant la flor natural en el certamen dels Josepets.

No.s cregui que li digui per a tornar-li cap pilota: res d'això. Vostè tenia intenció de ferir ab la mossegada final del seu article, però las sevas dents són tovas encara. Ah! Li adverteixo qu. és en va que insisteixi en assassinar al pobre Maeterlinck; pot dir totas las beneyterias que vulgui, que no li contestaré pas, donchs ja.m dol la tinta y. l paper qu. he gastat per a rebatre las sevas afirmacions y per a esbotzar las bufetas plenas de vent que, com vostè, tant presumen parlant de lo que no saben. Y ara prou, qu. encara li daría cartel!"

és cert que Carner, al final del seu escrit, vol desprestigiar la qualitat professional de Vilaregut com a crític insinuant que la seva ressenya de Monna Vanna a "Joventut" és copiada d'una revista francesa.

323- Això no obstant, en el seu article de 1962 a "Le Flambeau", es confessa meravellat pel Maeterlinck jove més que no pel madur. Aquesta opinió diferent s'explica per dos motius: perquè en parlar de maduresa no es refereix al teatre de 1902 endavant sinó a l'obra filosòfica; i perquè, en plena etapa post-simbolista, és lògic que es decanti per una estètica més fidel als orígens.

- 324- En el text de 1901 s'avança una primera selecció -a més de la inherent al rerafons moral perquè es distingeix el dramaturg d'"alguns moderníssims" (núm.7, p.105). És, però, una distinció imprecisa. Enric Gallén, tot i un petit lapsus de datació subsanat en nota a peu de pàgina, assumeix que els dos articles "capgiren la qualificació més estrictament ideològica que hom n'havia fet [de Maeterlinck] en els anys 90, en favor d'una interpretació estètica pròxima, per altra banda, a l'orientació literària de Carner" (Enric GALLÉN, El teatre, dins Joaquim MOLAS, dir., Història de la literatura catalana. Part moderna. Volum VIII, Barcelona, Ed. Ariel, 1986, ps.388-389).
- 325- M. MAETERLINCK, Cansó, "Catalunya", núm.15 (15-VIII-1903), p.103; i M. MAETERLINCK, Quinze cançons, "Catalunya", núm.30 (juny 1904), ps.21-36. En el primer cas la traducció és anònima. Podria molt ben ser, però, la versió de Carner a què ell mateix fa referència en la carta a Bofill de 12 de juny de 1903. Vid. supra., nota 320. En el segon cas, correspon a Magí Sandiumenge i és editada en volum a part, no datat però segurament del mateix 1904. El 1906 a "Art Jove", revista de la qual Carner és redactor, tornem a trobar una cançó traduïda. Concretament en el núm.3 (15-I-1906), p.54. Tampoc no consta el nom del traductor. També Emili Vallès s'interessa pel belga. En la mateixa revista diuen que publicaran una versió seva d'és impossible pensar en tot ("Art Jove", núm.6, 28-II-1906). No consta, però, que arribi a veure la llum.
- 326- Una cosa semblant succeeix amb el canvi de valoració respecte a "L'Avenç" i la seva campanya de normati-

vització gramatical: els articles sarcàstics de "L'Aureneta" passen a ser ara una acceptació implícita. Loreto Busquets demostra en un estudi sobre l'evolució ortogràfica que aquest canvi d'actitud es produeix precisament el 1901 (BUSQUETS, Escrits inèdits..., op. cit., volum I, p.64).

- 327- Emanuel ALFONSO, Crida als companys, "Auba", núm.1 (novembre 1901), p.1. Plàcid Vidal en les seves memòries la considera una revista "que es remarcava per la ingenuïtat i era íntimament representativa per l'efervescència d'il·lusions i afanys dels novells esperits que la constituïen" (Plàcid VIDAL, L'assaig de la vida, Barcelona, Ed. Estel, 1934, p.135.
- 328- ALFONSO, Crida..., art. cit.
- 329- Joseph CARNER, Dèlia, "Auba", núm.1 (novembre 1901), p.6. Incorporat després, amb variants, a Llibre dels poetas amb el títol d'Epitafi.
- 330- Loreto Busquets el col·loca entre els poemes de 1902, però el fet que aparegués en un almanac per a aquest any fa pensar que en realitat és publicat el 1901. Si més no, molt a principis de l'any següent (vid., supra., nota 308.
- 331- Rafael Gay de Montellà, integrat en el mateix ambient intel·lectual gironí que Masó, es val de raonaments semblants. Ell és dels pocs que defensen Masó arran de la polèmica que aixeca la seva conferència a la Congregació i que estableix diferències entre les veritables aportacions del moviment i les qualificacions de carnal i sensualista que rep per part dels sectors més intransigents, amb Torras i Bages al capdavant. I cal tenir present que Gay és un altre dels divulgadors de Maeterlinck en aquest

moment (vid. Rafael GAY, Maurici Maeterlinch, "Vida", núm.10, 15-VI-1902, ps.150-152; i Rafael GAY, Aglavine i Selysette, i Monna Vanna d'en Maeterlinch, "Vida", núm.17, 30-IX-1902, ps.274-276). Hi ha però una diferència important entre la visió de Gay i la de Carner. El gironí accepta la modernitat que Maeterlinck representa i, per tant, se sent obligat a promocionar-ne l'obra. Però, com que no combrega amb l'estètica, es limita a una divulgació objectiva (GAY, Maurici Maeterlinch, art. cit., p.152).

"Ançar que nosaltres no estem conformes am les doctrines de Maeterlinch, no per axò dexem de veure en ell un dels talents més excepcionals del modern món literari, i per axò l'hem donat a conèixer sense cap pretensió."

- 332- Ell mateix parla de la influència de Maeterlinck en aquest primer teatre a Confidències sobre "El giravolt de maig", "La Publicitat" (27-X-1928).
- 333- En la conversa de 1927 amb Tomàs Garcés esmenta l'existència d'una altra peça, titulada Don Joan, que segons confessió de l'autor és "el meu millor drama d'adolescència" i "no ha estat mai representat: té quatre actes i setze quadros (...) i el vaig escriure a classe de dret canònic" (GARCÉS, Conversa amb Josep Carner, art. cit., p.142). Correspon al curs 1899-1900, que és quan estudia l'assignatura esmentada. El manuscrit és desconegut. Només afegeix alguna altra referència a Confidències sobre "El giravolt de maig", art. cit. El text Los jóvenes (diálogos rápidos) publicat a "La Hormiga de Oro", XVII, núm.20 (31-V-1900), ps.316-317, no pot ser considerat encara com a intent real d'aproximació al gènere. No passa de ser un simple croquis dialogat.

- 334- Segons consta en la presentació del llibre, publicat per Lo Teatro Regional en el volum 170 de la "Biblioteca de lo Teatro Regional".
- 335- Ell mateix confessa l'adaptació del model francès (vid. CARNER, Confidències sobre "El giravolt de maig", art. cit.). En l'entrevista amb Tomàs Garcés (art. cit., p.142) fa saber que la motivació prové de l'assistència a una representació de La botifarra de la llibertat de Pitarra. Jordi Sarsanedas hi veu l'Apel.les Mestres de Tres i no res (Jordi SARSANEDAS, El teatre de Josep Carner, "Serra d'Or", VII, núm.2, febrer 1965, p.34). La ressenya publicada a "La Renaixensa" (13-II-1901) resumeix el ressò de l'obra i els trets que la caracteritzen, tot i la generositat amb què és presentada:

"La obreta fou del gust de la concurrència, si no per la consistència del seu argument, que és artificiós y sols propi per a combinar algunas escenas saynetescas, per la abundor de situacions còmicas y xistes tots de bona lley, combinadas aquellas ab un enginy impropí d'un autor que dóna ls primers passos en la escena. La soltura en la manifestació dels sentiments, si bé vulgars del saynete, y la facilitat del diàlech, són condicions remarcables en la obra de tant novell autor."

- Segons aquesta ressenya el dramaturg és fidel a l'anonimat i no dóna la cara ni quan el públic reclama la seva presència a l'escenari en els aplaudiments finals. Per la seva banda, Maurici Serrahima també li concedeix un valor relatiu, però en canvi en parla més que no de la resta de la producció teatral carneriana (Maurici SERRAHIMA, La prosa de Josep Carner, dins Josep CARNER, Obres completes, Barcelona, Ed. Selecta, 1968, ps.818-819).
- 336- Albert Manent, un xic benèvolament, vol veure-hi "la

fina ironia carneriana" que vol veure-hi Manent (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.31.)

- 337- Aquesta activitat -pensem que Carner s'ha format en unes revistes populars on el teatre ocupa el lloc prioritari- podria fer creure que és ell també qui queda darrera de les inicials C., C. y P., o J.M.C. y P. amb què apareixen signades les ressenyes teatrals a "Catalunya Artística" a finals de 1902 i començaments de 1903. És poc probable, però, perquè Carner llavors ja no acostuma a signar amb el segon nom de pila ni amb el cognom matern. A més que hi hauria contradiccions respecte al que paral·lelament està dient a "Catalunya" (quant a El diablo mundo, per exemple). A part que a "Catalunya Artística" és on apareixen algunes de les crítiques més dures contra "Plautus".
- 338- Les cròniques de "Plautus" també apunten el seu enlluernament modernista, tot i que no d'una forma tan palpable com a "Universitat Catalana" i amb algunes apreciacions un pèl contradictòries. Destaquen els elogis a Els sots feréstecs i a Raimon Casellas -autor que és inclòs entre els millors prosistes catalans- i les contradiccions en la valoració de Santiago Rusiñol i Apel·les Mestres.
- 339- Les dues mateixes que assenyala Emili Tintorer des de "Joventut" (núm.55, 28-II-1901, ps.165-166).
- 340- A l'aguayt..., art. cit., núm.16 (abril 1901), p.66.
- 341- El terme "poema simfònic" també apareix com a subtítol del recull Vita, presentat als jocs barcelonins de l'any anterior. Això no obstant, el text no sembla pensat en funció de la representació escènica.
- 342- A l'aguayt..., art. cit., núm.24 (desembre 1901), p.197. En altres moments les paraules emprades són

quasi insultants. A propòsit de Lo cor del poble (A l'aguayt..., art. cit., núm.26, febrer 1902, ps.29-30):

"Lo cor del poble, molt ben interpretada, és una tonteria, o és de l'Iglésias, que ve a ser lo mateix. Home, vagi-se-n'hi vostè també a Madrid. Podria fer-se ab en Dicenta y ab en Jackson Veyan, que són els Ibsens de per allà dalt. O a Paris ab en Pérez Jorba. Encare que vostè no sab el francès, y hauria de fer com aquell català que va anar per aquells móns y no sabia més paraula gastronòmica que omelette, y s va passar dos mesos menjant omelettes, ab gran admiració del garçon."

343- En parla com a "una de las escasas esperanzas de nuestra literatura" (A l'aguayt..., art. cit., núm. 19, juliol 1901, p.114). I més endavant qualifica L'Emigrant, com a "una de las mellors obras dramáticas que s'han publicat d'un quant temps en aquesta part" (A l'aguayt..., art. cit., núm.29, maig 1902, p.76).

344- A La tradició catalana deixa constància del teatre com a art que pot tendir fàcilment a la immoralitat i que per tant ha de ser controlat de forma especial (op. cit., p.73). Durant el seu mandat com a bisbe de la diòcesi vigatana té temps d'exercir el control mitjançant la prohibició d'algunes funcions organitzades per associacions catòliques que queden sota la seva jurisdicció (vid. Obres completes, op. cit., volum IX, p.275).

345- Les variants de Cuento de lobos, la versió castellana de 1903 ("Helios", núm.7, octubre 1903, ps.276-282), tornen a potenciar l'element psicològic en detriment del simbòlic. L'obra apareix en un moment en què la primera temptativa teatral de Carner ja és història, per la qual cosa la seva incidència és